

Biblioteci școlare românești din Bihor (secolul al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea) (II) *

**Mihai Georgiță
Radu Milian**

Keywords: *School Libraries; Parish Libraries; 19th Century; Bihor County; Moral Education; Culturalization; Books; Textbooks*

B. Bibliotecile școlare greco-catolice

Clerul greco-catolic din secolul al XIX-lea a avut posibilitatea de instruire în universități de prestigiu din Europa. În spiritul epocii, la rândul lor, înalții prelați ai Episcopiei Greco-catolice de Oradea s-au format și și-au desăvârșit studiile în centrele universitare europene. Bine instruiți și cunoscători de multe limbi străine, aceștia au simțit nevoia de perfecționare și continuare a cercetărilor și după întoarcerea acasă. De aceea, au insistat pentru înființarea de biblioteci bine organizate și dotate, unde aveau acces, indiferent de confesiune, toți doritorii de cultură²²³.

Cea mai importantă bibliotecă confesională greco-catolică a fost **Biblioteca Diecezană**. Începuturile acestei biblioteci pot fi considerate acelea ale înființării Episcopiei Greco-catolice de Oradea (1777). Această bibliotecă și-a îmbogățit continuu fondul de carte prin donații valoroase. Printre cele mai importante donații se numără cele ale corifeilor Școlii ardelen. Samuil Micu a donat bibliotecii episcopiei aproximativ 50 de manuscrise în 60 de tomuri²²⁴. Gheorghe Șincai a donat bibliotecii 12 manuscrise în 26 de tomuri²²⁵. De la Petru Maior a rămas doar un singur manuscris, nepublicat în timpul vieții, dar biblioteca păstrează toate cărțile sale. În catalogul elaborat în anii 1829-1830 se regăsesc 1.541 de titluri (cărți și manuscrise). Dintre acestea, 119 titluri (232 de volume) sunt în limba română, iar restul în limbile: latină, germană, franceză, maghiară, italiană, greacă și ruteană. Cărțile sunt din toate domeniile. Foarte important este faptul că, pe lângă cărțile editate la Buda și Viena, foarte multe au fost editate la București, Blaj, Iași, Râmnic, Târgoviște, Snagov, ceea ce dovedește valoarea cărților românești, care au circulat în epocă, fără să țină seama de granițe²²⁶. O mare parte din aceste cărți au aparținut episcopului Samuil Vulcan²²⁷. În anul 1848, fondul diecezan de carte a fost îmbogățit prin biblioteca distinsului

* Vezi "Revista Arhivelor. Archives Review" 89 (2011), 1, p. 118-152.

²²³ Iudita Călușer, *Episcopia Greco-Catolică de Oradea. Contribuții monografice*, Oradea 2000, p. 323.

²²⁴ *Ibidem*, p. 325.

²²⁵ *Ibidem*.

²²⁶ *Ibidem*, p. 326.

²²⁷ Florian Dudaș, *Românii din Oradea în epoca luminilor*, Oradea 1996, p. 412-419.

profesor și filolog Ioan Corneli, lăsată bibliotecii diecezane prin testament. Catalogul acestui fond cuprinde 456 de titluri, grupate în 537 de volume²²⁸. În acest fond se remarcă o lucrare din anul 1653, tipărită la Haga și condamnată de biserică, pentru spiritul său prea progresist în raport cu epoca, dar și 67 de cărți românești din secolele al XVII-lea-al XIX-lea²²⁹. Ioan Corneli a fost multă vreme director al școlilor naționale greco-catolice din Bihor. În această calitate a difuzat foarte multe cărți (manuale, catehisme, istorii biblice, ceasloave ș. a.) printre învățători, preoți și elevi. Biblioteca acestui erudit filolog a fost una dintre cele mai bogate din epocă²³⁰. Episcopul Vasile Erdely a achiziționat, la rândul său, el mai multe volume pentru bibliotecă²³¹. Episcopul Mihail Pavel a lăsat prin testament biblioteca sa personală fondului de carte diecezan. La moartea sa, în anul 1902, acest fond cuprindea 323 de titluri, în 433 de volume, de o largă diversitate, inclusiv carte românească²³². Fondul de carte a fost îmbogățit ulterior, printre alții, și de către eruditul cărturar Demetriu Radu²³³.

După cum am observat, această bibliotecă și-a îmbogățit continuu colecția de carte, atât prin achiziții, cât și prin donația unor mari cărturari români ai epocii. Studenții de la Seminarul Greco-catolic din Oradea, preoți, profesori și învățători, studenți români ai Academiei de Drept din Oradea, dar și numeroși oameni de cultură au avut acces la acest valoros fond de carte, deținut de biblioteca diecezană.

Biblioteca Gimnaziului de băieți din Beiuș, ca volum și importanță, poate sta alături de biblioteca diecezană. Această bibliotecă, spre deosebire de cea diecezană, era accesibilă elevilor școlii. Deservind o categorie de intelectuali în formare, putem spune că rolul ei era, poate, chiar mai important decât cel al bibliotecii diecezane, care, după cum sesiza Nicolae Densușianu în anul 1879, era lăsată în dezordine și se manifesta o oarecare delăsare în studierea acelor valoroase cărți și manuscrise²³⁴. Primul catalog bibliografic datează din anul 1835. La acea dată, biblioteca conținea 141 de volume. Printre cărțile biblice, gramatici și dicționare în diferite limbi, se găsește și o disertație a lui Johannes Honterus, din anul 1543²³⁵. Următorul catalog, întocmit în anul 1845, grupează cărțile după conținut: teologice, filosofice, juridice, istorice, literare etc. La aceea dată, biblioteca cuprindea 422 de volume. Dintre acestea, 25 erau cărți românești, în 162 de exemplare. Direcțiunea liceului s-a orientat în special pe achiziționarea de carte românească, în special carte veche, cum ar fi lucrările lui Petru Maior, Damaschin Bojincă, Piuriu Molnar, *Lexiconul de la Buda* și alte scrieri²³⁶. În anul 1859, biblioteca liceului s-a

²²⁸ I. Călușer, *op. cit.*, p. 327.

²²⁹ *Ibidem*.

²³⁰ *Ibidem*, p. 328. Vezi și Constantin Mălinaș, *Contribuții la istoria iluminismului românesc din Transilvania. Ioan Corneli 1762-1848*, Oradea 2003.

²³¹ I. Călușer, *op. cit.*

²³² *Ibidem*, p. 329.

²³³ *Ibidem*.

²³⁴ Viorel Faur, *Contribuții la istoricul bibliotecilor românești din Crișana, 1830-1940*, Oradea 1995, p. 13-14.

²³⁵ I. Călușer, *op. cit.*, p. 330.

²³⁶ C. Mălinaș & I. Călușer, *Informații documentare inedite privind reconstituirea unor biblioteci bihorene. Biblioteca liceului din Beiuș (1840-1890)*. "Crisia" 4 (1985), p. 154.

îmbogățit cu donația episcopului Vasile Erdely. Acesta a donat bibliotecii 54 de volume din clasicii greci și romani, gramatici și lexicoane. În anul 1861, preotul Ioan Munteanu a donat liceului biblioteca sa personală, cuprinzând 1.334 de cărți filologice, de lingvistică și istorie, precum și numeroase manuscrise²³⁷.

Din considerente administrative, din anul 1862, biblioteca elevilor s-a desprins de ceea ce profesorii și a funcționat separat, în cadrul Societății de lectură "Samuil Vulcan"²³⁸. Biblioteca a beneficiat de donații importante. În anul 1868, profesorul Mihai Horvat a donat întreaga sa bibliotecă, ce conținea un număr de 252 de volume, bibliotecii liceului. De asemenea, numeroși oameni de cultură, dintre care amintim pe George Barițiu și Vincențiu Babeș, au donat din colecțiile lor bibliotecii. În anul 1880, a fost donat bibliotecii un număr de 175 de cărți, din partea Academiei Române, precum și a societăților culturale "Astra" și "Societatea Academică România Jună" din Viena. În paralel cu sporirea fondului de carte, s-a mai constituit un fond de manuale pentru elevii săraci și unul pentru premiarea elevilor cu rezultate bune la învățătură²³⁹.

Deoarece numărul cărților din bibliotecă și diversitatea acestora a crescut, în anul 1884, responsabilii acesteia au întocmit un proiect de regulament pentru biblioteca gimnaziului, având ca model de organizare biblioteca Academiei Române. Odată adoptat, "Regulamentul pentru colecțiunile mijloacelor de învățământ de la Gimnaziul greco-catolic din Beiuș, Regulamentul pentru biblioteca gimnaziului" stabilea modul în care elevii și profesorii aveau acces la bibliotecă și împărțea fondul de carte în patru categorii: 1. Biblioteca profesorală științifică, precum și fondul de manuale; 2. Biblioteca tinerimii gimnaziale; 3. Biblioteca Societății de lectură; 4. Colecția de manuale uzate pentru elevii săraci.

Biblioteca s-a îmbogățit continuu în ultima decadă a secolului al XIX-lea. În anul 1888, profesorul Teodor Roșu a oferit spre vânzare bibliotecii colecția sa, care cuprindea 557 de volume. Omul de cultură Iosif Vulcan a donat bibliotecii, până în anul 1889, 2.165 de volume, semnate de autori precum George Barițiu, Dimitrie Cantemir, V. A. Urechia, A. D. Xenopol, George Tocilescu ș. a. Cert este că, în anul 1890, biblioteca avea un număr de 5.000 de cărți. De asemenea, la intervenția academicianului Alexandru Roman, Academia Română a trimis bibliotecii, începând cu anul 1990, toate lucrările scoase sub egida sa²⁴⁰. Biblioteca cuprindea lucrări din toate domeniile, dar proporția ceea mai însemnată o aveau lucrările de limbă română²⁴¹. În bibliotecă s-au păstrat, de asemenea, toate revistele de cultură ale epocii. În anul 1906, biblioteca a primit o valoroasă donație din partea lui Iosif Roman²⁴². Astfel, se ajunge ca, în anul 1918, biblioteca să cuprindă aproximativ 10.000 de volume, cu o gamă foarte diversificată de subiecte²⁴³.

²³⁷ I. Călușer, *op. cit.*, p. 330.

²³⁸ *Ibidem*.

²³⁹ *Ibidem*, p. 331.

²⁴⁰ *Ibidem*, p. 332-333.

²⁴¹ *Ibidem*, p. 334.

²⁴² C. Mălinaș & I. Călușer, *op. cit.*, p. 213-229.

²⁴³ I. Călușer, *op. cit.*, p. 334.

Biblioteca Școlii normale române unite din Oradea. Nu se cunoaște data exactă a înființării acesteia. Se poate doar bănuși că, încă înainte de înființare, profesorii de aici ofereau spre consultare elevelor cărțile din biblioteca lor personală. Fiind un institut pedagogic, Școala normală română unită din Oradea, cu siguranță avea abonamente la revistele de specialitate din epocă. Prima dată certă în existența bibliotecii este anul 1848, când pedagogul Emeric Görög a donat bibliotecii o colecție de 95 de titluri, în 105 volume²⁴⁴. De asemenea, au fost făcute abonamente la revistele culturale ale epocii: *Familia*, *Foaia școlastică*, *Semănătorul*, *Viața Românească*. Dotarea bibliotecii a continuat în secolul al XX-lea. În anii 1908-1909, au fost achiziționate operele clasicilor literaturii române: Ion Creangă, George Coșbuc, Mihai Eminescu, Ioan Slavici, dar și cele ale unor importanți istorici, cum ar fi Nicolae Iorga. În anul 1913, din partea Academiei Române, biblioteca a primit 258 de volume. Anul următor, Ioan Buteanu, fost fruntaș pașoptist și fost director al școlii, a donat bibliotecii o parte dintre cărțile sale. Izbucnirea războiului a dus la devastarea bibliotecii. După Marea Unire din anul 1918, biblioteca a fost refăcută²⁴⁵.

Biblioteca Școlii civile greco-catolice de fete și a Internatului Pavelian din Beiuș. Această bibliotecă a fost formată mai mult din cărți și manuale folosite în vederea parcurgerii lecturilor obligatorii. În anuarul școlii din anul 1815, sunt menționate și câteva cărți donate de autori, precum și câteva reviste, cum ar fi *Convorbiri literare*, *Cosânzeana*, precum și o *Revistă a modei*²⁴⁶.

Biblioteca Societății de lectură din Oradea. Este cea mai veche bibliotecă a unei asociații. Statutele ei datează din anul 1852. Potrivit acestor statute, biblioteca era de "folosință publică". Aceasta însemna că putea fi frecventată de toți intelectualii și tinerii doritori de cultură din Oradea sau din localitățile din apropiere. Din acest motiv, poate fi considerată prima bibliotecă publică din Oradea²⁴⁷. Biblioteca a fost organizată de la început pe baze moderne. Un bibliotecar ținea inventarele și tot el răspundea de integritatea și recondiționarea cărților. Primele intrate în fondul bibliotecii au fost periodicele, prin abonamente sau donații. Dintre acestea amintim: *Gazeta Transilvaniei*, *Concordia*, *Federațiunea*, *Convorbiri literare* și altele²⁴⁸. Din titlurile enumerate, se observă că membrii Societății de lectură și nu numai se puteau pune la curent nu numai cu noutățile în materie de cultură din România, dar și cu problemele politice care frământau societatea românească. În decursul anilor, biblioteca a adunat din donații de la diverși intelectuali și din partea episcopilor uniți cărți din domenii diverse. Pe baza diferitelor însemnări, se cunoaște tipul cărților deținute. Cele mai multe erau cărți de literatură, urmate de cărțile de istorie, cele practice și de cult. Dintre cărțile valoroase deținute de biblioteca Societății de lectură, amintim *Gramatica* renumitului lingvist Timotei Cipariu, volumele cu poeziile lui Iosif Vulcan, lucrările lui Petru Maior, Al. Papiu Ilarian.

²⁴⁴ *Ibidem*, p. 335.

²⁴⁵ *Ibidem*.

²⁴⁶ *Anuarul școlii civile greco-catolice de fete din Beiuș, pe anul școlastic 1914-1915*, Beiuș 1915, p. 29-30.

²⁴⁷ V. Faur, *op. cit.*, p. 21.

²⁴⁸ *Ibidem*, p. 19-30.

În anul 1875, Societatea de lectură și-a încetat activitatea. Biblioteca deținea la acea dată peste 1.000 de cărți, periodice și manuscrise, producții originale ale membrilor societății²⁴⁹. Pentru a scăpa de cenzura autorităților, în momentul desființării Societății de lectură, dulapul cu lucrările bibliotecii, a fost, după cum descrie Ioan Mușlea într-un articol, zidit într-o firdă a Seminarului unit din Oradea. Dulapul a fost găsit întâmplător cu ocazia unor lucrări efectuate în anul 1917. Deoarece momentul nu era favorabil popularizării descoperirii, cărțile s-au împărțit prin biblioteci particulare sau au rămas în folosința elevilor din seminar²⁵⁰.

Biblioteca Societății de lectură “Samuil Vulcan” din Beiuș. A fost înființată în 1862, an din care datează și statutele bibliotecii, care detaliază clar modul de funcționare și atribuțiile bibliotecarului. Dotarea bibliotecii cu cărți s-a făcut în special prin donații. Numeroși intelectuali din Beiuș și împrejurimi, profesorii liceului, editorii de periodice românești din România și din Imperiu au donat cărți și ediții complete de periodice pe seama bibliotecii. De asemenea, s-au organizat baluri și spectacole cu caracter cultural-filantropic, pentru strângerea unor sume de bani necesare înzestrării bibliotecii. Presa românească a vremii a consemnat în paginile sale succesul acestor acțiuni. Popularizarea acestui tip de acțiuni a avut efect și în alte colțuri ale Transilvaniei. Numeroși locuitori ai provinciei au trimis donații în bani pe seama bibliotecii, pentru a-și putea îmbogăți fondul de carte. Curând după înființare, biblioteca a ajuns în atenția autorităților, datorită cărților deținute, cu un profund conținut patriotic. Autoritățile s-au folosit de prilejul oferit de un control efectuat la liceul din Beiuș, pentru a verifica și fondul de carte deținut de bibliotecă. Cu ocazia acestui control, autoritățile menționau că: “[...] se găsesc în biblioteca Societății opere ale scriitorilor cu sentimente antimaghiare, se primește Luminatorul și Gazeta Poporului și se trimit articole din partea membrilor ziarelor Familia, Unirea, Gazeta Transilvaniei, Gazeta poporului, Luminatorul și Tribuna”²⁵¹. Cu toate criticile autorităților, biblioteca nu a avut un caracter naționalist, deoarece în colecția sa se găseau, alături de opere ale clasicilor români, și lucrări istorice și filosofice în limbile latină, maghiară și germană. Îmbogățită și cu operele membrilor societății, biblioteca a ajuns să numere în anul 1917, data ultimei consemnări, un număr de 1.102 volume²⁵².

În ceea ce privește **bibliotecile parohiale**, datele despre existența acestora sunt foarte puține. Se știe doar că învățătorii și preoții și-au constituit biblioteci personale, pe care le foloseau în școală și biserică. Parohiile mai înstărite erau îndemnate să își doteze școlile și bisericile cu manuale școlare, cărți bisericești și literatură română²⁵³. Dată fiind rigoarea în care au fost formați absolvenții Seminarului Unit și ai Școlii Normale Unite din Oradea, ierarhia bisericească greco-catolică nu a simțit nevoia să insiste pentru organizarea unor biblioteci parohiale. Preoții și învățătorii primeau regulat manuale și cărți comandate de episcopie la Blaj,

²⁴⁹ I. Călușer, *op. cit.*, p. 337.

²⁵⁰ V. Faur, *op. cit.*, p. 19-30.

²⁵¹ I. Călușer, *op. cit.*, p. 338.

²⁵² *Anuarul Gimnaziului superior greco-catolic și al școlii elementare greco-catolice din Beiuș pe anul școlar 1914-1915*, p. 42; V. Faur, *op. cit.*, p. 31-44.

²⁵³ Iacob Radu, *Istoria Diezezei Române-Unite a Orăzii-Mari, Oradea 1930*, p. 120.

Buda sau Viena. Dacă în prima jumătate a secolului al XIX-lea se foloseau pe scară largă manuscrisele, în a doua jumătate a secolului cărțile tipărite se răspândesc tot mai mult. După anul 1870, majoritatea cărților folosite în școlile greco-catolice din Comitatul Bihor au fost tipărite de către profesorii celor două școli amintite mai sus²⁵⁴. În plus, toți candidații pentru Seminar sau Școala Normală trebuia să își procure cărțile după care trebuiau să învețe și să se prezinte cu ele la școală²⁵⁵. Acest lucru ne face să credem că până spre finele secolului al XIX-lea s-a reușit crearea unei baze didactice necesare progresului învățământului confesional. În multe cazuri, organizarea bibliotecilor parohiale greco-catolice a servit ca model pentru cea a bibliotecilor parohiale ortodoxe și invers²⁵⁶.

O importantă mențiune privind conținutul unei biblioteci școlare parohiale o avem din anul 1877, din parohia Nojorid. Cu mențiunea "cărțile școlii", este notat într-o "arătare tabelară" un număr de 16 titluri, care cu siguranță se găseau și în alte școli de același nivel: *Catehism român* de Alecsie, în stare foarte "debilă", două bucăți; *Istoria biblică română* de Gavril Pop, în stare bună, o bucată; *Istoria biblică maghiară*, una; *Instrucțiune la propunerea exercițiilor verbale și memoriali*, două bucăți; *Manual de conducere în instrucțiunea limbii materne* de L. Nagy, o bucată; *Legendariu românesc* de Toma Roșescu, în stare bună, o bucată; *Cosmogonie și geografie*, în stare bună, o bucată; *Geografia*, în limba maghiară, de Kuthnev, în stare bună, o bucată; *Instrucțiune de Trectarea globului pământesc*, în limba română, în stare foarte bună, o bucată; *Geografia matematică și fizică maghiară* de Ant. Benecz, în stare bună, o bucată; *Istoria Ungariei* de Carol Balla, în stare bună, o bucată; *Manual pentru grădinarit*, în limba maghiară de Carol Galgoczi, o bucată; *Legendariu pentru olteu*, de ministru de comerț, în limba maghiară, o bucată; *Opu pedagogic cu "Învățământul în școală"*, în limba maghiară, în stare bună, o bucată; *Opu intitulat "Balaur"*, o bucată, în stare bună; *Carte de exerciții gramaticale*, stare bună, o bucată; *Carte de exerciții pentru limba română și maghiară*, în stare bună, o bucată; *Conspect sistematic al Istoriei naturale*, în limba maghiară, în stare bună, (tăiat cu creionul), o bucată; Toia "Neptanitik" lappia, un exemplar²⁵⁷. În alte cazuri, documentele menționează sec doar existența unei biblioteci parohiale²⁵⁸. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, referirile la cărțile recomandate de episcopie și de către minister pentru a fi achiziționate pentru bibliotecile școlare sau parohiale sunt tot mai multe. Astfel, aflăm din actele oficiale înregistrate la parohia Ioaniș, despre două circulare episcopale, prin care se recomanda un număr de 20 de cărți, spre a fi cumpărate de parohie pe seama bibliotecii²⁵⁹.

²⁵⁴ Vasile Bolca, *Școala Normală, Școala Normală Română Unită din Oradea, 1784-1934*, Oradea 1934, *passim*.

²⁵⁵ Ioan Georgescu, *Istoria Seminarului Român-Unit din Oradea Mare*, București 1923, *passim*.

²⁵⁶ ANR BH, fond *Episcopia Ortodoxă Română*, ds. 230-238, 245 f. n.

²⁵⁷ Idem, fond *Parohia greco-catolică Nojorid*, ds. 4/1877, f. 1-2.

²⁵⁸ Idem, fond *Parohia greco-catolică Abrămuș*, ds. 5/1901-1910, f. 294.

²⁵⁹ Idem, fond *Parohia greco-catolică Ioaniș*, ds. 12/1929, f. n. Acestea sunt: Pentru preoți:

1. *Apostolul sau faptele și epistolele sfinților apostoli*, legat în piele, 25 cr.

* * *

2. *Evanghelia de la s. liturghie și inserat di ziua întâi a învierii domnului Hristos*, în șapte limbi, Blaj, 1880, legată *Euhologiu*, 1,20 cor. Cartea se afla disponibilă euhologiu la preț de 6,60 fileri, iar legată în piele șagren cu foi aurite la preț de 2 fileri.
 3. *Liturghier*, legătură de lux la 19 coroane și pe hârtie normală, la 12 coroane.
 4. *Orologer*, crudo la 6,60 cor., legat în piele la 12 cor. și piele șagren cu foi aurite la 15 cor.
 5. *Octoid Mic*, crudo, la 1,6 fileri, iar legat simplu la 2,20 fileri.
 6. *Octoid cu Penticostal*, legat într-una, la prețul de 4 fileri
 7. *Penticostal Mic*, crudo, la 1,6 fileri, iar legat simplu la 2,30 fileri.
 8. *Prohodul Domnului nostru I. Hr.*, la 0,3 fileri.
 9. *Psaltire*, broșurată la 2,30 fileri, legată în pânză la 3,50 fileri și legată în piele la 5 fileri.
 10. *Triod*, crudo la 13 cor., iar legat în piele tare cu copci la 25 cor.
 11. *Acatistier*, carte de rugăciuni legată, la 1 cor., iar în diferite ediții de lux, la prețuri ce variau între 4 și 7 cor.
 12. *Paraclis*, carte de rugăciuni și cântări bisericești pentru tinerime, legată, la 0,40 cor.
 13. *Antologion* sau *Mineul* (ce cuprinde slujbele dumnezeiești de sărbători, ale Născătoarei și Sfinților), după rânduiala răsăritului. Topul I legat în piele, cu copci, la 35 cor., topul II, III, la fel, având prețul de 82 cor. Toate trei tomurile legate în două volume în piele și cu copci, se găseau disponibile la prețul de 117 cor.
 14. *Evanghelia*, ed. II-a, cu litere latine, sub tipar.
- Lista manualelor de școală și a rechizitelor de învățământ admise de către Ordinariatul Episcopesc și de către ministere pentru a se introduce în școlile primare greco-catolice cu limba de predare română, cu și fără ajutor de stat.
1. *Catehism mic, cu elementele Bibliei* de G. Pap, ed. I, 1912, 0,46 cor.
 2. *Catehism pentru clasele III-IV primară*, 1912, 0,90 cor.
 3. *Istoria biblică cu ilustrațiuni*, 0, 40 cor.
 4. *Liturghia pentru clasele III-IV a școlilor primare* de Ștefan Roșianu, 1912, 0,5 cor.
 5. *Istoria bisericească pentru școlile greco-catolice*, 0,5 cor.
 6. *Abecedar de Muntean-Solomon*, ed. XV, 1911, 0,4 cor.
 7. *Abecedar și Carte de citire maghiară (pentru clasa II-a primară)* de I. F. Negruțiu și P. Ungurean, ed. IX, 0,56 cor.
 8. *Carte de citire românească pentru clasele II, III și IV a școlilor primare* de I. F. Negruțiu și P. Ungurean, ed. IV, 1911, 1,20 cor.
 9. *Carte de citire maghiară pentru clasele III și IV a școlilor primare* de I. F. Negruțiu și P. Ungurean, 1909, 0,9 cor.
 10. *Carte de citire maghiară pentru clasele V și VI a școlilor primare* de I. F. Negruțiu și P. Ungurean, 1911, 0,9 cor.
 11. *Aritmetică pentru clasa a II-a, a școlilor primare* de Valer Suciu, 0,5 cor.
 12. *Aritmetică pentru clasele III, IV a școlilor primare* de Valer Suciu, 0,5 cor.
 13. *Aritmetică și Geometrie pentru clasele V și VI a școlilor primare* de Valer Suciu, 1913, 0,8 cor.
 14. *Istoria Patriei* de I. Marian, 1909, 0,9 cor.
 15. *Geografia Patriei* de I. Marian, 1914, 0,9 cor.
 16. *Constituția Patriei pentru clasele V și VI a școlilor primare*, ed. V, de I. F. Negruțiu, 0,7 cor.
 17. *Fizica pentru școlile primare* de Emil Vici, 0,8 cor.
 18. *Higiene sau Cartea Sănătății, manual pentru școlile primare* de Ștefan Erdélyi, 1909, 0,3 cor.
 19. *Carte de economie pentru clasele V și VI a școlilor primare de băieți* de Niculae Pop, 1913, 0,7 cor.
 20. *Carte de economie pentru clasele V și VI a școlilor primare de fete* de Niculae Pop, 1913, 0,7 cor.

După cum ne-am propus la începutul acestui studiu, am căutat să punem în lumină o gamă cât mai variată de aspecte legate de dezvoltarea bibliotecilor școlare și parohiale la pragul dintre secolele al XIX-lea și al XX-lea. Alegerea acestui interval de timp nu a fost întâmplătoare, deoarece, așa cum s-a văzut din descrierea cronologică a evenimentelor epocii, perioada a fost una tensionată, încărcată de răbufnirile naționaliste ale tuturor popoarelor aflate sub abministrația Coroanei habsburgice. Pe de o parte ungurii, cu setea lor de putere, nemulțumiți de statutul acordat de Viena, de cealaltă parte românii și slavii, cărora li se acorda prea puțină importanță în viața politică a imperiului.

Pentru românii transilvăneni, momentul istoric surprins la finele veacului al XIX-lea capătă o rezonanță aparte. Se ridicase deja din sânul lumii rurale o elită, atât de factură greco-catolică cât și ortodoxă, care își propusese frumosul ideal de a lumina viața celor din rândul cărora se născuse. Demersul nu a fost ușor și nu a fost lipsit de situații dintre cele mai tensionate. Un atare proces trebuie să treacă inerent printr-un lung șir de reușite și eșecuri, unele alimentate de intransigența aparatului de stat ostil, altele de inerția lumii satelor, prea puțin familiarizată cu elementele de revigorare culturală propuse de fruntași. Conservatoare prin definiție, lumea țăranimii nu a răspuns întotdeauna favorabil eforturilor întreprinse, în cazul de față, de cinul preoțesc al celor două biserici naționale românești.

Cu toate acestea, au fost obținute și rezultate, care au avut darul să confirme capacitatea românilor de a asimila și crea cultură. Lăudabilă este direcția națională către care s-au orientat corifeii operei de luminare a poporului românesc de la sate, pentru că, dacă la 1 Decembrie 1918 am avut formată o clasă de intelectuali de calibru european, rădăcinile genezei acesteia trebuie căutate tocmai în școlile rurale și în bibliotecile confesionale ce au făcut obiectul acestui studiu. Truda celor care au pus umărul la ridicarea din ignoranță a atâtor milioane de români se constituie într-un veritabil exemplu pentru toate celelalte generații care au urmat și vor urma.

Anexa 1. *Apelul Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român*

Cel dintâi așezământ cultural al poporului românesc din Ungaria, "*Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român*", în curs de o jumătate de veac a lucrat din răsputeri pentru înaintarea culturală a poporului nostru și astăzi se poate mândri cu frumoase fapte împlinite, dintre care amintim numai pe cele mai însemnate. De 42 de ani publică revista "*Transilvania*", în care apar studii și cercetări prețioase din domeniul științei și literaturii. [Această revistă se trimite gratuit tuturor membrilor fondatori (cu taxă de 400 coroane) pe viață (cu taxă de 200 coroane) și activi sau ordinari (cu taxă de 10 coroane pe an) ai "Asociațiunii"]. De 26 de ani susține în Sibiu o școală civilă de fete cu internat, care e cercetată în fiecare an cam de 100 de eleve din toate părțile locuite de Români. De 7 ani a clădit "*Muzeul istoric și etnografic*", în care se adună cu sârguință toate dovezile privitoare la trecutul și etnografia poporului nostru. Din fundațiunile ce le administrează, împarte în fiecare an mai multe burse (stipendii) tinerilor care urmează la meserii, la școlile secundare și superioare. Pe lângă acestea, prin despărțămintele sale, în număr de 72, care cuprind aproape întreg teritoriul locuit de Românii din Ungaria, se îngrijește de educația economică și culturală a poporului, aranjând prelegeri, conferințe, sezători literare, cursuri de analfabeți și expoziții și înființând tot felul de însoțiri, de

reuniuni și de biblioteci. În timpul din urmă a început să se preocupe intensiv de organizarea economică a țăranimii prin înființarea de tovărășii.

Numai din această schițare fugitivă se poate convinge oricine că "Asociațiunea" desfășoară o activitate vrednică de luat în seamă și de cea mai mare însemnătate pentru înaintarea culturală a poporului românesc din Ungaria. Cu toate acestea, numărul cărturarilor care o sprijinesc în străduințele sale frumoase e încă mic. După o existență de 50 de ani, ea abia are cu totul 2.600 de membri, ceea ce e un lucru din cale afară de trist pentru felul cum înțelegem să ne sprijinim cultura națională !

Apelăm deci la toți cărturarii noștri să-și țină de o datorie și de o mândrie națională a se înscrie membri la "Asociațiune".

Cu cât se vor înscrie mai mulți membri, cu atât va putea lucra mai mult pentru înaintarea și întărirea culturală și economică a poporului nostru.

"Asociațiunea" în vremea din urmă și-a îndreptat atențiunea mai ales asupra educației poporului de la sate și a încercat toate mijloacele pentru a face și pe țărani să se înscrie membri. De aceea a hotărât ca de la 1 ianuarie 1911 să dea tuturor membrilor ajutători, care plătesc înainte taxa de 2 coroane pe an, 10 broșuri și un calendar. Broșurile din "*Biblioteca populară a Asociațiunii*" pe 1912 au apărut regulat în fiecare lună, afară de lunile de vară, iulie, august, și s-au trimis împreună cu "*Calendarul*" pe 1913 tuturor membrilor ajutători.

Această încercare a "Asociațiunii" a reușit peste așteptările tuturor. Cu ajutorul acestei "Biblioteci populare" instituțiunea noastră a reușit să aibă în anul 1911 aproape 11.000 mii, iar în 1912 aproape 12 mii de membri ajutători, dintre care cei mai mulți au fost țărani. Țăranii au dovedit deci și de astădată că sunt gata de jertfă, de câte ori venim cu gânduri curate ca să le sprijinim înaintarea culturală.

Comitetul central al "Asociațiunii" văzând cu câtă dragoste au primit țărani "*Biblioteca populară*" a hotărât continuarea ei și în anii viitori, în nădejdea că numărul abonaților la această bibliotecă va crește mereu, înmulțindu-se astfel și numărul membrilor ajutători ai "Asociațiunii". Răspândirea acestei biblioteci depinde foarte mult și de cărturarii de la sate, mai ales de preoți și învățători, care sunt datori să explice poporului scopurile "Asociațiunii" și să-l îndemne să plătească taxa de membru ajutător în sumă de 2 coroane pe an, în schimbul căreia fiecare membru primește 10 broșuri și un calendar pe an. Experiența anilor trecuți ne-a arătat că expediția broșurilor la adresa fiecărui membru ajutător nu e practică, deoarece din vina poștelor și a primăriilor, foarte multe dintre broșuri nu ajung la destinație, așa că țărani încep să-și piardă încrederea și să fie nemulțumiți. De aceea comitetul central a hotărât ca în viitor toate broșurile pentru membrii ajutători dintr-o comună să le trimeată la o singură adresă și anume la președintele agenturii "Asociațiunii", sau unde nu sunt agenturi, la adresa preotului sau învățătorului. De aceea rugăm pe toți cei ce se vor înscrie de membrii ajutători pe anul 1913 să arate la ce adresă să se trimită broșurile dintr-o comună. Ca să se poată trimite însă broșurile la o singură adresă într-o comună, trebuie să fie cel puțin treizeci de abonați la "*Biblioteca populară*", altfel cheltuielile de poștă sunt așa de scumpe încât "Asociațiunea" nu le poate suporta.

Acum, după ce am reușit să înscriem atâția țărani ca membri ajutători ai "Asociațiunii", trebuie să mergem cu un pas mai departe și anume să-i organizăm. Aceasta o vom putea face înființând în fiecare comună în care se află cel puțin 4 membri de orice categorie (fundatori, pe viață, ordinari sau ajutători) câte o agentură a "Asociațiunii" și câte o bibliotecă populară. Invităm deci pe cărturarii din comune să

înceapă îndată după primirea acestui apel, înființarea de agenturi ale „Asociațiunii”. Statutele „Asociațiunii” în § 46 dispun următoarele: “În fiecare comună în care se află patru membri cel puțin, de orice categorie, ai «Asociațiunii», se poate înființa o agentură în scopul de a servi drept organ al «Asociațiunii», în nemijlocită atingere cu populațiunea respectivei comune. Agentura se constituie, alegându-și un președinte, un cassier și un notar, pe timp nedeterminat”. Înființarea agenturii se aduce și la cunoștința comitetului cercual al despărțământului din care face parte comuna respectivă. Activitatea unei agenturi are să fie următoarea:

1. să aranjeze în fiecare Duminecă și în sărbători șezători culturale, în care preoții și învățătorii să țină prelegeri poporului, să le cetească bucăți potrivite; apoi să cânte cu corul școlarilor sau al adulților, să le facă declamații și reprezentații teatrale;
2. să țină în cursul iernii cursuri de analfabeți; pe preoții și învățătorii cei mai harnici „Asociațiunea” îi premiază; tuturora le trimite la cerere, gratuit, *Abecedarul* de I. Bota;
3. să înființeze biblioteci satești;
4. să înscrie membri la „Asociațiune” și să încasseze taxele, și
5. despre întreaga activitate să facă în fiecare an un raport comitetului cercual al despărțământului de care ține agentura.

O deosebită atenție trebuie să deie înființării bibliotecilor satești. Îndată după înființarea agenturii, președintele să adreseze comitetului central o cerere, în urma căreia va primi gratuit cărți pentru înființarea unei biblioteci. Ca aceste biblioteci satești să poată primi gratuit și în fiecare an cărți noi, comitetul central s-a gândit să înființeze un fond al bibliotecilor satești, din venitul căruia să cumpere cărți și să le împartă gratuit. La acest fond trebuie să contribuie și țărani, adică membrii ajutători ai „Asociațiunii”, căci bibliotecile satești pentru ei se fac.

Invităm deci pe onorații colectori să atragă atențiunea membrilor ajutători, ca deodată cu taxa de 2 coroane, să contribuie cu cel puțin 10 fileri pentru fondul bibliotecilor satești.

Invităm totodată și despărțămintele ca să cedeze fondului bibliotecilor satești cele 20% din taxele membrilor ajutători.

O năzuință de căpetenie a agenturii trebuie să fie înscrierea de membrii ajutători la „Asociațiune”.

Fiecare membru ajutător, care plătește înainte taxa de 2 coroane pe 1913 va primi următoarele broșuri din „Biblioteca poporală a Asociațiunii”:

În ianuarie: nr. 23. *Vieața unei mame credincioase* (cu 1 chip) de dr. Ion Lupaș,

În februarie: nr. 24. *Leonard și Gertruda*, cartea I (cu 1 chip), de Pestalozzi, tălmăcită de V. Gr. Borgovanu,

În martie: nr. 25. *Isprăvile lui Păcală*, partea a II-a, de P. Dulfu,

În aprilie: nr. 26. *Cum să trăim? Povește doctorești*, partea a II-a, de dr. A. Dobrescu, medic,

În maiu: nr. 27. *Leonard și Gertruda*, cartea a II-a, de Pestalozzi, tălmăcită de V. Gr. Borgovanu,

În iunie: nr. 28. *Cântece din bătrâni*, cartea a II-a, de V. Alecsandri,

În septembrie: nr. 29. *Povestiri din vieața țăranilor*, cartea a II-a, de Ion Pop Reteganul,

În octombrie: nr. 30. *Îngrășarea sau gunoirea pământului* de Aurel Cosciuc, conferențiarul agronomic al „Asociațiunii”,

În noiembrie: nr. 31. *Arghir și Elena* de I. Barac,

În decembrie: nr. 32. *Carte de rugăciuni*, și

nr. 33. *Calendarul Asociațiunii pe 1914*, întocmit de Octavian C.

Tăslăuanu.

Acestea sunt broșurile pe care le vor primi membrii ajutători ai "Asociațiunii" în anul 1913 pentru taxa de 2 coroane.

Alăturăm la acest apel o listă pentru înscrierea membrilor ajutători și rugăm pe toți cărturarii și pe toți sprijinatorii culturii noastre să-și deie toată silința ca să înscrie cât mai mulți membri ajutători ai "Asociațiunii".

Listele pentru înscrierea membrilor, împreună cu sumele încasate să se trimită la adresa: <Biroul Asociațiunii>, Sibiiu (Nagyszeben), str. Șaguna nr. 6.

Sibiiu, 3 Noemvrie 1912

Andrei Bârseanu m.p.
prezident

Oct. C. Tăslăuanu m.p.
secretar

Anexa 2. Cărți recomandate elevilor

a. de la 6-9 ani

1. *Copiii de la țară*, poveste veselă, Editura C. Sfetea, București (pentru copiii de la orașe)
2. I. Bănățanu, *A fost odată*
3. *Povestiri alese*, Editura C. Sfetea, București (pentru copiii de la orașe)
4. Collodi, *Pășaniile lui Tândărică*, povestea unei păpuși de lemn, traducere de Al. Buzescu, București, 1911 (pentru copiii de la orașe)
5. *Copiii pădurei*, istorioară
6. Frații Grimm, *Povești*, traducere de Lia Hârsu, București
7. I. Creangă, *Capra cu trei iezi*
8. *Animale de casă*
9. *Grădina zoologică*
10. *Cele mai frumoase povești din lume*, București, Editura Sfetea
11. I. Brătescu-Voinești, *Puiul*, Biblioteca tineretului
12. I. C. Fundescu, *Fata bătrână și fata leneșă*
13. J. Dariu, *Patru frați*
14. Nistor V. A. *Ureche, Zănele din Valea Corbului*, București, 1904
15. Nistor V. A. *Ureche, Multe de toate* (pentru copiii de la orașe sub 6 ani)

21. P. Vancu, *Ioniță*

22. D. Dogariu, *Angheluș ficior de împărat*

23. N. Boiu, *Îndreptarea școlarului stricat*

24. M. Pompiliu, *Marcu și turcu*

25. V. Alecsandri, *Sentinela română*

26. *Povești de Crăciun*, Biblioteca pentru toți

27. I. C. Fundeanu, *Basme*

28. Tudor Pamfilie, *Preumblările prin lume. Europa*

29. Tudor Pamfilie, *Americile și Oceania*

d. clasele V-VI

1. V. Alecsandri, *Teatru, basme și poezii*
2. *Robinson*, Biblioteca pentru toți
3. I. P. Mera, *Ce n-a fost și nu va fi*
4. *Cenușoara*
5. *Delatistana*, *Povești morale pentru copii*
6. Fr. Hofmann, *Loango. povestire prelucrată de T. V. Stefanelli*, Suceava, 1886
7. Fl. Mărian, *Povești din Bucovina*, Suceava, 1897
8. *Basme pentru copii*, Editura Sfetea

16. Nistor V. A. Ureche, *Cele zece pisicuțe*
17. W. Kraft, *Moșia*
18. W. Kraft, *Cartea celor doi zbârliți*
19. W. Kraft, *Trei copii drăgălași*
20. W. Kraft, *Fetița cu bonică roșie*
21. W. Kraft, *Celea 6 lebede*
9. *Povestea lui Robinson*, Editura Sfetea (pentru copiii de la oraș)
10. *Declamări*, Blaj, 1906
11. I. Onu, *Versuri pentru copii*

e. pentru elevii și elevele din școala de repetiție

- b. de la 9-12 ani**
1. Dulfu, *Legenda țișanilor*
2. Dulfu, *Princesa fermecată*
3. M. Eminescu, *Făt Frumos din lacrimă*
4. P. Kirileanu, *Povești populare*
5. Sima a lui Iuon, *Povești din bătrâni*
6. M. Sadoveanu, *Vestitorii*
7. C. Negruzzi, *Meșterul orb Lumânărică*
8. I. Popovici Bănățanul, *Lui Christos*
9. I. Agârbiceanu, *Doi bătrâni*
10. I. Agârbiceanu, *Tușa Dana*
11. P. Ispirescu, *Bălaurul cu șapte capete*
12. Sandu-Aldea, *Doi călărași*
13. Nicodim Băcșoanul, *Cum se întorc rândunelele acasă*
14. Silvestru Moldovan, *Lunca proștilor*
15. Fiica
16. *Povești*
17. *Un împărat și fetele lui*
18. *Nichita Balica*
- c. pentru elevii din clasa a VI-a**
1. *Movila lui Burcel*
2. *Pintea Viteazul*
3. Doamna Colomb, *Istorie de Stăncescu*
4. Constanța de Dunca, *Schiau la Alma*, povești pentru copii (de la orașe)
5. Ana Codreanu, *Sufletele de copii*
6. Ioan Dragoslav, *Flori și povești*
7. Z. Pauțu, *Trei legănași*
8. V. Alecsandri, *Peneș Curcanul*
9. Fl. Mărian, *Tolpa și Ștefan*
10. I. Pop-Reteganul, *Stan Bolovan*
11. V. Alecsandri, *Povestea unei păsăruici*
12. V. Alecsandri, *Oprișanul*
1. N. Petra-Petrescu, *Povestiri*
2. N. Petra-Petrescu, *Din putere proprie*
3. I. Cujba, *Florin*
4. *Cei trei frați gheboși*
5. Tolstoi, *Cu ce trăiesc oamenii?*
6. Eufrosina Ion-Adam, *Teatru școlar*, Biblioteca Socec
7. Andersen, *Scăpărătoarea*
8. Andersen, *Povești alese*, traducerea de Stăncescu
9. Huxley, *Universul și minunile lui*, Biblioteca pentru toți
10. M. Pompiliu, *Codreana Sânziana din cosiță floare-i cântă, nouă împărați ascultă*
11. doamna Alinag, *Buna cuviință*, Editura L. Alkalay, București
12. Fr. Hofmann, *Iubiți și pe dușmanii voștri*, traducerea de Ș. Danilescu, Brașov, Editura Ciurcu
13. Jules Verne, *Cinci săptămâni în balon*, Biblioteca pentru toți (pentru copiii de la oraș)
14. B. Henițean, *O călătorie în țara albinelor*
15. Gr. Sima a lui Ion, *Teiu legănat*
16. Gr. Sima a lui Ion, *Vlad și Cătrina*
17. Ioan Dragoslav, *Povestiri alese*
18. *Genoveva de Brabant*, Editura Sfetea
19. *Povestiri morale* (pentru copiii de la oraș)
20. Iulia Hașdeu, *Sandală* (pentru fetele)
21. *Din lumea poveștilor*, Biblioteca Foi Poporului
22. *Mintea și norocul*
23. Fl. Mărian, *Bărnășca*
24. I. Creangă, *Ioan Turbincă*
25. I. Creangă, *Arap Alb*

13. P. Ispirescu, *Ariciul și Vulpea*
14. D. Lăpădat, *Copilul cerșetor*
15. D. Lăpădat, *Costea ciobanul și mama lui*
16. V. Rebreanu, *Armeanul neguțator*
17. I. Pop-Reteganul, *Norocul și mintea*
18. I. Dariu, *Doi frați și două surori*
19. *Picături de apă*
20. A. Pann, *Urmările limbușiei*
26. Wieldenbruch, *Doi trandafiri*
27. *Capela pădurii*, traducere de T. B.
28. G. Todică, *Vulcanismul*
29. Nicodim Băcăoanu, *Crășma trează*
30. Nicodim Băcăoanu, *Argatul lui Moș Procopie*
31. Sienkiewicz, *Bartek învingătorul*
32. Sienkiewicz, *Icoane din popor*
33. T. Mera, *Din lumea basmelor*
34. I. Bora Kiew, *Cuviință*, traducerea de Aminipodist Dascovici, Suceava, 1899
35. Sehma Langerlöf, *Legendele lui Isus*, traducerea de D. Ciotori
36. *Vălanii de munte*

Anexa 3. Cărți recomandate tinerimii școlare și învățătorilor

a. Pentru despărțământul tinereții școlare

1. Brătescu Voinești, *Puiul*, Biblioteca Tinereții a Asociațiunei
2. Creangă Ion, *Capra cu trei iezi*, Ciercu Brașov
3. Dariu I., *Patru frați. Dialog*, Biblioteca cooperației
4. Farago Elena, *Pentru copii*, Craiova, 1912
5. Fundescu I. C., *Fata bătrână și fata leneșă*, Biblioteca cooperației
6. Agârbiceanu Ion, *Doi bătrâni*, Biblioteca Tinereții a Asociațiunei
7. Agârbiceanu Ion, *Tușa Oana*, Biblioteca Tinereții a Asociațiunei
8. Alecsandri Vasile, *Movila lui Burcel*, Biblioteca cooperației, Brașov
9. Alecsandri Vasile, *Peneș Curcanul*, Biblioteca cooperației, Brașov
10. Alecsandri Vasile, *Povestea unei potârnicii*, Biblioteca cooperației, Brașov
11. Alecsandri Vasile, *Oprișanul*, Biblioteca cooperației, Brașov
12. Alecsandri Vasile, *Sentinela română*, Biblioteca școlară, Sibiu
13. Alecsandri Vasile, *Balade populare*, Biblioteca școlară, Sibiu
29. Marian I. Florea, *Legende*, Biblioteca școlară
30. Mera I. T., *Ce n-a fost și nu va fi*, Biblioteca populară a Tribunei
31. Mera I. T., *Cenușotca*, Biblioteca școlară, Sibiu
32. Moldovan S., *Lumea proștilor*, Biblioteca Tribunei
33. Negruzzi C., *Meșterul orb. Lumânărica*, Biblioteca Tinereții a Asociațiunei
34. Pann A., *Urmările limbușiei*, Biblioteca cooperației
35. *Picătura de apă*, Biblioteca cooperației
36. Pop Reteganul, *Stan Bolovan*, Biblioteca cooperației
37. Pop Reteganul, *Norocul și mintea*, Biblioteca cooperației
38. *Prihorul*, Biblioteca școlară, Sibiu
39. *Robinson Crusoe*, Biblioteca pentru toți
40. Sadoveanu Mihail, *Vestitorii*, Biblioteca Tinereții a Asociațiunei
41. Sandu Aldea, *Doi călărași*, Biblioteca Tinereții a Asociațiunei
42. *Alecsandria sau Istoria marelui împărat Alecsandru Macedon*,

14. Bacavanul Nicodim, *Cum se întorc rândunelele acasă*, Biblioteca Tinerimei a Asociațiunei
15. Boiu, *Îndreptarea școlarului stricat*, Biblioteca cooperăției
16. Darius I., *Doi frați și două surori*, Biblioteca cooperăției
17. *Din lumea paserilor*, Biblioteca școlară, Sibiu
18. Dogariu D., *Angheluș fecior de împărat*, Biblioteca cooperăției
19. Dragoslav I., *Flori și povești*, Biblioteca Steaua
20. Dulfu, *Legenda Țiganilor*, Biblioteca pentru toți
21. Eminescu Mihai, *Făt Frumos din lacrimă*, Ciurcu, Brașov
22. *În noaptea sfântă*, Biblioteca școlară
23. Iosif Ștefan Octavian, *A fost odată*, Biblioteca română Socea
24. Ispirescu, *Balaurul cu șapte capete*, Biblioteca Tinerimei a Asociațiunei
25. Ispirescu, *Ariciul și vulpea*, Biblioteca cooperăției
26. Lăpădat D., *Copilul cerșitor*, Biblioteca cooperăției
27. Lăpădat D., *Costea ciobanul*, Biblioteca cooperăției
28. Marian I. Florea, *Tolna și Ștefan Vodă*, Biblioteca cooperăției
- Biblioteca pentru popor, Casa Școalelor
43. Andersen, *Scăpărătoarea*, Biblioteca populară a Tribunei
44. Coșbuc G., *Blestem de mamă*, Biblioteca populară a Tribunei
45. Coșbuc G., *Fata craiului de cetini*, Biblioteca populară a Tribunei
46. Coșbuc G., *Fulger*, Biblioteca populară a Tribunei
47. Creangă I., *Ivan Turbincă*, Biblioteca populară a Tribunei
48. Marian I., *Bărnusca*, Biblioteca cooperăției
49. Pop Reteganul, *Isteață și pace*, Biblioteca cooperăției
50. Marian I., *Părerile noastre și legendele lor*, Biblioteca cooperăției
- b. pentru despărțământul învățătorului:
1. C. Herbart, *Compășire*, Arad, sau V. Damianoviciu, *Educațiune prin instrucțiune*, București, 1910
2. De Amicis E., *Inimă de copil*, București, Biblioteca pentru toți
3. Dr. V. Bein, *Pedagogia*, traducere de Gheorghe Strugurescu, Peatra Neamțului
4. I. Popea, *Casa părintească crescătoria indivizilor și a popoarelor*, Sibiu
5. Ionel, *Principii morale de educație*, Sibiu, 1904
6. Herbart, *Schițare de prelegeri pedagogice*, traducere de Ana Florea, Blaj

Anexa 4.

INVENTARUL BIBLIOTECII DIN BEIUȘ²⁶⁰

1. <i>Activitatea lui Șaguna de Tulbure</i> ,	9. <i>Căsătoria a doua a preotului</i> de Dr. Iacob,	18. <i>Meșterul orb</i> de C. Negruzzi,
2. <i>Anuare gimnasiale</i> ,	10. <i>Colecțiune de cântări bisericești</i> de A. Lipovan,	19. <i>Politica română din Ungaria</i> de D. A.,
3. <i>Articolul de Lege XXVII din 1907</i> ,	11. <i>Cuvent la actul festiv <Șaguna></i> de Dr. Darcian,	20. <i>Purtarea socoșilor</i> de Dr. Barbu,
4. <i>Cântările Liturgiei</i> de T.		

²⁶⁰ AN-DJBh, fond *Episcopia Ortodoxă Română Oradea*, ds. 287, f. 151.

Popovici,	12. <i>Date și documente</i> de	21. regulamente pentru
5. <i>Carte de cetire</i> de I.	Nicolae Firu,	parochii: disciplinar,
Popea,	13. <i>Despre testament</i> de D.	matrimonial, alegerea de
6. câteva piese teatrale de	Moldovan,	protopop, alegerea de
Ant. Pop și M	14. <i>Dicționar universal</i> de	deputați sinodali și
(indescifrabil – n. n.),	Săineanu,	congresuali, plan de
7. câteva protocoale	15. <i>Dietetica pastorală</i> de	învățământ,
sinodale și congresuale	S. Stoica	22. scriere comemorativă
8. <i>Cărțile funduare</i> de D.	16. <i>Grădina de legume</i> de	despre metropolitul Șaguna
Moldovan	Negruzzi,	de Lupaș,
	17. mai multe opuri de la	23. <i>Sfaturi bune</i> de
	asociațiune	Ungureanu,
		24. <i>Statutul organic</i> ,
		25. <i>Vestitorii</i> de Mihail
		Sadoveanu

Rumänische Schulbibliothek in Biharers Gespanschaft (19.Jhd.-Anfang des 20ten Jhts)

Zusammenfassung

Eine grosse Bedeutung für die Schulerziehung der rumänischen Jungen hatte der Buchsverkehr im schülerischen Milieu. Zuerst lässt sich es bemerken, dass der Buchsverkehr ziemlich beschränkt war, besonders in der dörflichen Umgebung. Die zwei rumänischen Kirchen (bzw. orthodoxe und griechisch-katholische) suchten durch alle Mitteln auf, kirchliche Bücher vorwiegend ihren Gemeindemitgliedern zu verbreiten. Sowohl die wirtschaftlichen Schwierigkeiten als auch die hohe Analphabetismus-Quote unter Rumänen bewogen nur eine Minderheit der Geistlichkeit und des Lehrkörpers die von der kirchlichen Hierarchie beharrlich empfohlenen Bücher zu bestellen. Deswegen suchten die zwei rumänischen Bistümer andere Mitteln für das Buchsdiffusion auf, insbesondere dasjenige in der rumänischen Sprache, das als ein kulturelles Fortschrittsmittel betrachtet wurde, wenn sich das ungarische Nationalismus immer erbitterter manifestiert hat. Derart tritt ins Dasein die Idee manch parochialer und schulerischer Bibliothek.

Die ersten Statuten der Organisation der parochialen und schulerischen Bibliothek sind in 1882 abgefasst worden. Bis zum Ende des 19ten Jahrhunderts wurden Bibliothek in der Mehrheit der orthodoxen und griechisch-katholischen Pfarrgemeinden begründet. Der Buchsbestand dieser Bibliothek hat trotz der wirtschaftlichen Schwierigkeiten und der politischen Begrenzungen konstant zugenommen. Die Anzahl und die Vielfältigkeit der von diesen Bibliotheken besessenen Bücher waren ein entscheidender Faktor zur kulturelle Emanzipierung des rumänischen Volks.